

**BINNENGEKOMEN
TEAM DOCUMENTSERVICES
D.D. 18-06-2019
No. 2019-17281 (Ontw)
No. 2019-17282 (Raad)**

Onderwerp: aanleveren stukken inzake RV 15-2019 en inspreken op 18 juni

Geachte Raadsgriffie,

In navolging van ons gesprek hedenochtend stuur ik u de twee losse documenten die als separate bijlage bijgevoegd moeten worden bij de raadsstukken in het kader van RV 15-2019. Dus niet zoals nu in een samengevoegd document.

Aanvullend verzoeken wij vanaf 17:00 uur 5 tot 10 minuten inspreektijd tijdens de raadsronde over het Landbouwbelang op 18 juni aanstaande. Wij geven er de voorkeur aan om als laatste van de sprekers aan beurt te komen.

Landbouwbelang doorontwikkeling 2018

introdactie

Inhoudsopgave

1. Aanleiding	4
2. Culturele Vrijplaats Landbouwbelang	5
2.1 Visie die wij uitdragen	5
2.2 Missie van onze gemeenschap	6
2.3 Waarom wonen op de locatie zo belangrijk is	6
3. Wie maken de culturele vrijplaats Landbouwbelang?	7
3.1 Burgers	7
3.2 Vrijwilligers	7
3.3 Bewoners	7
3.4 Kunstenaars en andere ZZP'ers	8
3.5 Onze terugkerende publieksgroepen	8
3.6 Externe gebruikers en huurders van de unieke locatie	8
4. Wat voegt het Landbouwbelang toe?	9
4.1 Vaste activiteiten door eigen vrijwilligers	9
4.2 Incidentele eigen activiteiten ondersteund door LBB	9
4.3 Ondersteuning en verhuur van ruimte t.b.v. ondernemende gebruikers	9
4.4 Ondersteuning initiatieven van stakeholders	10
4.5 Diversiteit aan open aanvragen	10
4.6 Sociale Media	10
5. De betekenis van het Landbouwbelang voor Maastricht	10
5.1 Het coalitieakkoord: 'Een onbegrensde en ontspannen stad'	11
5.2 Maastricht de tweede culturele stad van Nederland	11
5.3 Maastricht stad met armoede	12
5.4 Maastricht, stad van de Sustainable Development Goals	12
5.5 Maastricht als toeristenstad	13
6. Hoe wil het Landbouwbelang dat bereiken?	13
6.1 Cultiveren persoonlijke vrijheid en het recht om anders te zijn	14
6.2 Starters op weg helpen met 'basic' werk- en activiteitenruimte	14
6.3 Continuïteit door bewoning	14
6.4 De culturele vrijplaats en status van de locatie	15
6.5 Organisatiestructuur	17

7. Beschikbare middelen	17
7.1 De onderdelen van de locatie Landbouwbelang	18
7.2 Staat van onderhoud	19
7.3 Historische waarde	19
7.4 Locatie, ligging bij het Bassin	19
7.5 Financiën	19
8 Versiebeheer	21

1. Aanleiding

In 2016 zijn er tussen de gemeente Maastricht en het Landbouwbelaag afspraken gemaakt om de locatie stapsgewijs te legaliseren. Dit idee werd toen niet door iedereen binnen het Landbouwbelaag gesteund en heeft geleid tot een lang moeizaam proces over een periode van twee jaar. Het was een periode van grote meningsverschillen, waarin men regelmatig lijnrecht tegenover elkaar stond, over de te volgen weg, met de nodige pijn en verdriet tot gevolg.

Tegelijkertijd past zo'n stapsgewijs proces bij het Landbouwbelaag. Door de jaren heen zijn er veel losstaande initiatieven geweest die hun weg vonden naar de Biesenwal 3 en tot bloei kwamen binnen de muren van het Landbouwbelaag. Dat was een organisch proces, initiatieven kwamen en gingen en werden gevoed met ambities en (botsende) temperamenten, onderbouwd door principes over autonomie, formalisering en legalisering.

Ondertussen bestaat de gemeenschap al meer dan 16 jaar en is het nog steeds het doorgangshuis voor subcultuur waar jaarlijks honderden regelmatige evenementen plaatsvinden, die bezocht worden door meer dan tienduizend bezoekers.

Gedurende deze periode heeft de gemeenschap intern gewerkt aan een visiedocument waarin een zevental strategische vraagstukken voor de doorontwikkeling aan de orde komen.

Issue #	Issue - current state	Issue - proposed change
1	LBB should never be legalized	LBB should get legalized
2	Community should stay to operate within the current LBB model	Community operations should transform into a more transparently organized LBB 2.0 model
3	LBB should continue to decline state funding assistance and subsidies	LBB should perceive and accept state funding and subsidies as a helpful tool
4	LBB should continue relaying on fluid flock of volunteers	LBB should introduce LBB membership club or some other formal incentive which would improve binding of volunteers with LBB
5	Living in LBB - keeping rent as low as possible is essential	The rent for living in LBB should be increased, but housemates' work input should be better valued (if you work more, you pay less)
6	Work for LBB is for free of charge and fully voluntary	It should be possible to create paid jobs in LBB and/or LBB should offer financial reimbursements for work
7	LBB should stay financially independent	LBB should search for financial investors and be prepared to work with them

De interne uiteenzetting van en gedachtewisseling over vraagstukken heeft uiteindelijk geleid tot een veranderingsproces in de gehele gemeenschap waarbij de afzonderlijke

initiatieven en betrokkenen zich bewust zijn geworden van hun eigen identiteit en opdracht in relatie tot de doorontwikkeling.

Met behulp van een organisatiecoach is deze transitie doorgezet en de rust teruggekeerd in de gemeenschap.

In 2018 heeft er min of meer een splitsing plaatsgevonden tussen enerzijds gebruikers die willen vasthouden aan oude principes en anderzijds de bewoners, gebruikers en vrijwilligers, die het belang en de charme van de vrijplaats voorop stellen en deze niet willen verliezen. Het Landbouwbelang vormt voor de vele gebruikers en vrijwilligers de culturele en sociale huiskamer van de stad, waar je altijd welkom bent en een toegevoegde waarde kan zijn aan wat er op dat moment speelt..

Dit document, is opgesteld door de tweede groep. Door gebruikers en vrijwilligers die er, op een enkeling na, niet wonen maar de hele locatie willen behouden als een culturele zone, en tot op zekere hoogte 'free zone' van regels en een gedoogzone voor bezoekers, vrijwilligers en kunstenaars die autonomie zoeken in hun werk en vrije tijd.

Het is een toekomstgericht (door-) startdocument, waar de overgrote meerderheid van alle direct betrokkenen achter staat. Daaronder zijn de meeste bewoners, nagenoeg alle sleutelvrienden, atelierhouders en vrijwilligers die de vele initiatieven ondersteunen. Dat is zeer bijzonder te noemen, want zoiets is nog niet eerder gebeurd in het bestaan van de vrijplaats Landbouwbelang.

Veel initiatieven die ooit in een of andere vorm begonnen zijn in het Landbouwbelang zijn inmiddels binnen het culturele en sociale domein van de stad gevestigde ondernemingen geworden. Ook zij steunen de ontwikkelingsrichting en zijn bereid de oude banden opnieuw aan te halen.

Deze grote groep is bereid tegemoet te komen aan de wens van de gemeente en een stap te maken richting een geformaliseerde en legale vrijplaats aan de Maas. Een belangrijke reserve hierbij is de overtuiging dat hoe meer er gecultiveerd en geïnvesteerd wordt, hoe minder inspiratie, creativiteit en saamhorigheid er over zal blijven. Deels vertrouwen we erop dat dit besef inmiddels ook bij de betrokken partijen van de gemeente voldoende helder is, deels gaan we er vanuit dat het nodig zal zijn dit regelmatig opnieuw onder de aandacht te brengen en vraagt dit om een continue, open en transparante afstemming.

2. Culturele Vrijplaats Landbouwbelang

2.1 Visie die wij uitdragen

Een stad als Maastricht, door het verse gemeentebestuur benoemd als een "Onbegrensde en ontspannen stad", heeft het Landbouwbelang nodig. De stad heeft behoefte aan een plek waar:

- geëxperimenteerd kan worden op velerlei gebied (kunst, cultuur, duurzaamheid);
- men de vrijheid heeft om anders te denken over leven en werken (free spirit);
- alternatieve mogelijkheden voor persoonlijke ontwikkeling gefaciliteerd worden naast de gevestigde maatschappelijke structuren, waar lang niet iedereen zich door aangesproken voelt;
- 'learning by doing' leidt tot een toenemende bewustwording over verantwoorde, sociale en duurzame levenswijzen.

Het Landbouwbelang is van onmisbare waarde voor de inclusieve samenleving, die Maastricht graag wil zijn.

Vanuit de geboden vrijheid en de gelijktijdige beschutting/bescherming van het Landbouwbelang ontstaan er culturele en maatschappelijke activiteiten in de ruimste zin van het woord. Cultuur in de vorm van kunst op allerlei vlakken, maar ook cultuur waarin we kijken naar de maatschappelijke vragen over hoe wij onze samenleving, onze stad en ons leven willen inrichten. Deze cultuur is wat ons betreft onlosmakelijk verbonden aan de domeinen Sociaal, Cultuur, Duurzaam en Innovatief.

2.2 Missie van onze gemeenschap

Het Landbouwbelang is een culturele broedplaats op het snijvlak tussen kunst en cultuur en het duurzaam en sociaal samenleven en ondernemen. Wij zijn een boegbeeld voor de maatschappelijke transitie naar een hedendaagse, duurzame en circulaire levenswijze. Door middel van een eigenwijze kunst- en cultuur programmering inspireren en betrekken we geestverwanten tot een groter groeiende beweging van vernieuwing naar een inclusieve duurzame stad (en land en wereld).

De transitie naar een circulaire economie en samenleving is niet alleen een technische transitie, het is ook een culturele transitie: mensen moeten leren omgaan met nieuwe technieken en mogelijkheden, plus de daarbij komende denkbeelden. Het culturele programma van het Landbouwbelang heeft tot doel om bij iedere bezoeker een zaadje te planten, dat uitgroeit tot meer bewustwording rondom duurzaamheid, innovatie en de rol van kunst en cultuur hierin. Het is een treffend voorbeeld van burgerparticipatie.

*vernieuwend, opvallend, vrolijk, elegant,
kleurrijk, navrant, bizar, rauw, verrassend
laagdrempelig, ongemakkelijk, intelligent,
natuurlijk, simpel, sociaal,
slordig, chaotisch, lichamelijk, dynamisch*

Frans Hermans

2.3 Waarom wonen op de locatie zo belangrijk is

Bewoning van de locatie Landbouwbelang zien wij in een breed perspectief. Naast het fysieke belang van een (betaalbaar) dak boven je hoofd en de mentale noodzaak van een plek waar je je thuis voelt, verbinden de bewoners zich aan de locatie omdat ze iets toe willen voegen aan de gemeenschap en de vrijplaats. Dat gebeurt zowel in de vorm van vrijwilligerstaken ten bate van de organisatie of bijvoorbeeld omdat een cultureel thema de aanleiding is.

Het Landbouwbelang heeft in zijn traditie altijd alle leeftijden aangesproken en dit zorgt voor vitaliteit en kracht op verschillende niveaus. Ook voor onze doorontwikkeling is het van belang om leeftijden met elkaar te laten verbinden en ervaringen te blijven delen vanuit meerdere perspectieven.

En bewoning van de locatie kent natuurlijk ook een hele praktische component, gezien de noodzakelijke aanwezigheid bij activiteiten en de grote en flexibele inzet die nodig is voor het waarmaken van bovengenoemde visie en missie.

Redenen genoeg waarom bewoning op de locatie belangrijk is voor de doorontwikkeling van onze gemeenschap. Bovendien groeit door bewoning van de locatie de natuurlijke betrokkenheid bij de plek en komt hierdoor ook steeds weer nieuwe input naar de locatie. De geledingen uit beroepen maar ook uit de verschillende leeftijdsfases geven deze input de gewenste energie om organisch door te ontwikkelen.

3. Wie maken de culturele vrijplaats Landbouwbelang?

3.1 Burgers

De locatie Landbouwbelang is een smeltkroes aan burgerinitiatieven waar talloze inwoners van de stad bij betrokken zijn. Denk aan de (internationale) studenten, kunstenaars, jongeren, ZZP'ers, mensen in de WAO en andere creatievelingen tussen de 20 en de 90 die hier komen brengen en halen. De vele vrijwilligers en gebruikers van de locatie variëren van in hoge mate missie-gebonden tot in mindere mate missie-gebonden. Wel past iedereen en iedere activiteit onder de overkoepelende paraplu van cultuur, sociaal, duurzaam en innovatief.

3.2 Vrijwilligers

De locatie Landbouwbelang is een schoolvoorbeeld van de ruime mogelijkheden voor participatie, vanuit zowel zeer specifieke als meer brede doelgroepen. De krakers namen begin deze eeuw de vrijheid om het monumentale pand aan het bassin in gebruik te nemen voor de vele initiatieven waar in het begin vooral bij een jongerenpopulatie behoefte aan was en is. Zonder subsidies en zonder hulp wist de krakersgroep een bloeiende gemeenschap te runnen.

Inmiddels bestrijken de activiteiten niet alleen meer jongeren, maar zijn mensen uit alle geledingen van de maatschappij betrokken. De sterke toename van internationale studenten in de stad heeft het Landbouwbelang daarnaast tot een internationaal en multidisciplinair collectief gemaakt. Het is deze groep vrijwilligers, die met hart en ziel gratis hun energie en hun tijd geven aan deze locatie, die hebben besloten om dit document te schrijven.

In de bijlage zijn de verschillende groepen vrijwilligers nader omschreven.

3.3 Bewoners

De locatie werd in 2002 gekraakt en vervolgens heeft de vrijplaats Landbouwbelang zich gestaag ontwikkeld tot een doorgangshuis voor creatieve en autonome mensen die oog en hart hebben voor maatschappelijke ontwikkelingen.

In 2006 is samen met de gemeente Maastricht een convenant opgesteld over het gebruik van de publieke ruimte en de inkadering van het aantal muziek evenementen. De gedoogsteun voor bewoning werd niet beperkt.

Eind 2015 wordt bij een inspectie vastgesteld dat de brandlast op de etages te hoog is voor een woonbestemming. Het overnachten hoger dan de begane grond wordt dan verboden.

De bewoning van de culturele vrijplaats is van groot belang. Wonen op de directe werklocatie is nu geen harde voorwaarde meer voor de gemeenschap. Wel moet woonruimte gerealiseerd kunnen worden in de directe nabijheid van het werk. Bewoners

zijn meestal ook vrijwilligers bij initiatieven. Doordat zij veel in het pand zijn, voeren ze veel coördinerende taken uit.

Soms levert een bewoner voor een project van enkele weken meer dan fulltime vrijwilligerswerk. Ook is er, door de lange tijd illegale woonvorm, veel kennis aanwezig over duurzaam autarkisch wonen met compost toiletten, opvangen van regenwater, etc.

3.4 Kunstenaars en andere ZZP'ers

ZZP'ers en pioniers uit alle delen van de stad krijgen in het Landbouwbelang volop de kans om hun initiatieven te ontplooiën. Een grote overeenkomst tussen de betrokken ZZP-ers is dat zij op creatieve wijze werken aan een circulaire economie. Het is dus best begrijpelijk dat buitenstaanders de locatie Landbouwbelang soms zien als een 'locatie van afval' maar uit dit afval worden nieuwe creaties gemaakt. Ze komen terug in expo's, als decoratie bij Elektries Gestoord, verwerkt in een nieuwe inrichting, gerepareerd bij de Doorgeefwinkel, etc.

Door ZZP'ers / kunstenaars voor een periode een goedkope werkruimte aan te bieden, hebben ze de tijd om zich te voor 100% richten op de opbouw van hun bedrijfje. Door samen in eenzelfde pand te zitten kunnen ze kosten delen, kennis uitwisselen, gezamenlijk workshops organiseren en gezamenlijk optrekken bij evenementen. Het Landbouwbelang ondersteunt hen in de ontwikkeling naar zelfredzaamheid. De grootschaligheid die het gebouw biedt, is mede een stimulans voor de lokale economie. Door deze activiteiten uit te breiden met externe initiatieven zal er een stimulerende interactie tussen professionals en vrijwilligers ontstaan. Bij het volgende hoofdstuk "Wat voegt het Landbouwbelang toe?" wordt er een overzicht gegeven van gebruikers en hun activiteiten en komen de ZZP-ers uitgebreid aan bod.

3.5 Onze terugkerende publieksgroepen

De locatie Landbouwbelang trekt publieksgroepen, die zich vaak minder aangesproken voelen door het doorsnee culturele en vrijetijdsaanbod van de stad Maastricht. Denk aan jongeren die op de technofeesten van Elektries Gestoord afkomen. De combinatie van de muziek en steeds nieuwe en creatieve inrichting van de ruimte zijn voor hen een culturele beleving. Het publiek komt uit Maastricht, uit de regio en van ver over de grens.

Ook mensen met een kleine portemonnee waarvoor theater, filmhuis of Muziekgieterij te duur zijn, vinden hun weg naar een gratis Love Babylon Circus of een gratis film of concert.

Daarnaast heeft het Landbouwbelang nog een hele andere publieksgroep. Een groep die cultuur vooral ook ziet als een 'manier van leven'. Veel internationale studenten en mensen die moeite hebben met de consumptiemaatschappij, komen juist op activiteiten met een duurzaamheidsthema af zoals de Foodbank Maastricht en de Doorgeefwinkel. Dit zijn wekelijkse activiteiten die meer dan honderdvijftig personen ontvangen.

Regelmatig wordt het Landbouwbelang benaderd voor rondleidingen in het kader van de industrieel-historische achtergrond. Daarbij biedt de locatie Landbouwbelang bewoners van Maastricht gratis sociale, culturele en duurzame lifestyle activiteiten aan.

3.6 Externe gebruikers en huurders van de unieke locatie

De locatie Landbouwbelang biedt periodiek oefen- en tentoonstellingsruimte aan diverse initiatieven. Ook werkt het gebouw vaak inspirerend voor externe kunstenaars. Op dit gebied komen er ongeveer 3 to 5 verzoeken verzoeken per week binnen. Denk hierbij aan

graffiti kunstenaars, fotografen en studenten van creatieve studierichtingen. Ook zijn er aanvragen voor tijdelijke opslag van (grote) kunstwerken, installaties of coulissen.

We noemen hier enkele grotere tijdelijke gebruikers:

- Circus Platzak
- Het Parcours, opening cultureel seizoen
- Nederlandse Dansdagen
- Code 043
- Kunsttour Maastricht
- Educatieve instellingen

Zie bijlage voor de beschrijving van deze grotere initiatieven.

4. Wat voegt het Landbouwbelang toe?

4.1 Vaste activiteiten door eigen vrijwilligers

Wekelijks, maandelijks en bij gelegenheid worden evenementen georganiseerd door tientallen vrijwilligers, die zich verbinden aan een bepaald duurzaam onderwerp. Deze groepen zijn vaak vloeiend en heterogeen van samenstelling, waardoor er een organisch verband ontstaat tussen de initiatieven. Met elkaar maken ze de culturele vrijplaats waar jaarlijks duizenden deelnemers en bezoekers unieke ervaringen opdoen.

De beschrijvingen van deze succesvolle initiatieven worden uitvoerig beschreven in de bijlage. Op de locatie Landbouwbelang zijn de volgende initiatieven actief. De getallen tussen haken zijn de gemiddelde bezoekersaantallen per week:

- Foodbank Maastricht (135)
- Concert Groep (125)
- Board Games Club Maastricht (25)
- Doorgeefwinkel (150)
- 't Keldertje (80)
- Poetry and Music Nights (35)
- Elektries Gestoord (tot 500 per event)
- Circle Circus Hoop Dance Maastricht
- Maastricht Goes Vegan (25)
- Voko
- Bread Connection
- Repair Cafe
- Experimenteel cafe
- The Things Network (open IoT gateway)

Naast deze grotere activiteiten zijn er diverse kleinere, veelal studentengroepen uit het lokale voortgezet en hoger onderwijs, die kleine en grote evenementen organiseren in het Landbouwbelang. Denk hierbij aan de 'Love Foundation' en 'State of unrest' of de groep studenten van het United World College en Zuyd Hogeschool die het Landhuis opnieuw tot bloei willen brengen.

4.2 Incidentele eigen activiteiten ondersteund door LBB

- Love Babylon Circus

4.3 Ondersteuning en verhuur van ruimte t.b.v. ondernemende gebruikers

Het Landbouwbelaang voorziet in goedkope ateliers voor kunstenaars en ontwikkelaars/zelfstandig ondernemers. Ook hier vanuit cultureel, sociaal, duurzaam en innovatief oogpunt bekeken. In de toekomst kan dit mogelijk uitgebreid worden met oefenruimtes voor muzikanten en conservatoriumstudenten. Op dit moment gaat het om:

- Demotech
- Bernadette Huijbers
- Goto media
- Fragile Glas Atelier
- Jean Machiels (Voga)
- Bob van Tilburg - kunstenaar, schiettent
- Dauberry Woodworks - houtbewerking
- Armand Wachelder - visueel onderzoeker experimentele esthetiek
- Guus Pisters - zelfstandig houtbewerker, werkzaam geweest in de zorg
- Aart de Bakker - beeldhouwer
- Ameera Razak - Malanghi Arts
- Vincent Gootzen - kunstschilder
- Frank Valderen - filmmaker
- Bas Matzerath - licht en geluidstechnicus
- Virginie Moerenhout - vormveranderaar - Swampwood Multi Media Design
- Patrick Bastiaanse - kunst in staal

4.4 Ondersteuning initiatieven van stakeholders

Het Landbouwbelaang biedt als vrijplaats ruimte en ondersteuning aan laagdrempelige culturele activiteiten, armoedevermindering, experimenten in de circulaire economie en de lokale invulling van de Sustainable Development Goals. Het Landbouwbelaang ziet daarom de gemeente Maastricht als een van haar stakeholders.

4.5 Diversiteit aan open aanvragen

Het Landbouwbelaang wordt in diverse omgevingen gezien als een 'zelfstandige entiteit' en ontvangt als zodanig met grote regelmaat verzoeken en aanvragen voor zeer uiteenlopende zaken. De afgelopen periode zijn onder meer in behandeling genomen de aanvragen voor foto- en filmopname, concert optredens, maaltijdverzorging aan grote groepen (op de vrijplaats zelf of op locatie), tijdelijke opslag van spullen, reparatiewerk aan hout en staal, expo's, toneelvoorstellingen en ga zo maar door.

4.6 Sociale Media

Het Landbouwbelaang onderhoudt een eigen website en communiceert via diverse Facebook pagina's met meer dan vijftienduizend volgers. Daarop worden regelmatig berichten over lopende en geplande evenementen gepost.

Daarnaast faciliteert het Landbouwbelaang diverse mailinglists waarmee alle bewoners, sleutelvrienden en vrijwilligers doorlopend geïnformeerd worden.

5. De betekenis van het Landbouwbelang voor Maastricht

Onderbouwing van de visie dat de vrijplaats Landbouwbelang de gemeente Maastricht op cultureel, sociaal, duurzaam en innovatief vlak bijzonder veel te bieden heeft, doen we aan de hand van de volgende punten:

- Het coalitieakkoord: ‘De onbegrensde en ontspannen stad’
- Maastricht de tweede culturele stad van Nederland
- Het gemiddelde armoedecijfer is in Maastricht hoger dan in de rest van Nederland
- Maastricht, voorloper bij het bereiken van de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties.
- Maastricht als toeristenstad

5.1 Het coalitieakkoord: ‘Een onbegrensde en ontspannen stad’

Kijkend naar het coalitieakkoord van de gemeente Maastricht, waarin het gemeentebestuur haar visie geeft voor 2018-2022, zien we volop aanknopingspunten, waar we graag verder over met u in gesprek gaan. Ter illustratie hebben we hieronder de alinea's over ‘de ontspannen stad’ uit de inleiding gekopieerd; een belangrijke ambitie, waar het Landbouwbelang een rol in kan en wil vervullen, waarbij de voor ons belangrijkste aanknopingspunten **vet** zijn gemaakt:

*“ Maastricht is een sociale en saamhorige stad, waarin **alle inwoners zich thuis voelen**. Een ontspannen stad is een stad waarin alle bevolkingsgroepen waardevol samenleven. Een sociale en saamhorige stad waar de bewoners erop kunnen vertrouwen dat ze **gesteund worden als ze het op eigen houtje niet meer redden**. Waar de gezondheid van alle Maastrichtenaars voorop staat en **alle talenten worden aangeboord**. Waar leefbaarheid als kernwaarde overeind blijft staan. Een ontspannen stad is natuurlijk en vooral een veilige stad en een schone, groene en **duurzame stad**.*

*Een ontspannen stad is ook een **welkome, inclusieve stad**, waarin nadrukkelijk iedere inwoner door ons als Maastrichtenaar wordt gezien: **jong en oud, tijdelijk en permanent, international en Nederlander, praktisch- en theoretisch geschoold, arm en rijk, vluchteling en voorbijganger, zelfstandig en ondersteund**. En of je hier sinds kort of al heel lang woont, en ongeacht geaardheid en religie: wij zijn allemaal Maastrichtenaar.*

Maastricht is de stad waar het tempo bepaald wordt door al deze Maastrichtenaars.

*Een stad waar een **duurzame economische ontwikkeling** altijd ten dienste staat van het welzijn van al die Maastrichtenaars. **Wonen, werken, leven in balans**. ”*

Op de locatie Landbouwbelang werken we hier al volop aan door heel bewust te leven, door bereid te zijn inkomsten en luxe in te leveren ten faveure van de manier waarop de tijd en het werkzame leven wordt ingevuld, zonder daarbij een beroep te doen op een sociale uitkering. (Zie ook de eerder genoemde voorbeelden van activiteiten.)

In aanvulling op het thema ‘ontspannen’ verwijzen we ook graag naar een recent onderzoek van de Leuvense hoogleraar Wilmar Schaufeli, waar als voorzichtige conclusie uit naar voren kwam dat uitputting door het werk niet alleen bepaald wordt door het aantal uren dat men werkt, maar ook wanneer bewoners krampachtiger vasthouden aan wetten en regels. “ Nederland is wat dat betreft relaxter’ en heeft minder werknemers met een burn-out.

(Bron: Dagblad Trouw 31-10-2018, pag 8) Zoals ook verwoord in de aanleiding van dit document is de vrijheid van wetten en regels een zeer gekoesterd goed binnen het Landbouwbelang, dat we graag verder delen.

5.2 Maastricht de tweede culturele stad van Nederland

Maastricht wist afgelopen voorjaar de tweede plaats te veroveren als het gaat om de omvang van het cultureel aanbod in de 50 grootste steden van Nederland (onderzoek Cultuurindex van het Sociaal Cultureel Planbureau). Dit onder meer door de TEFAF, de Vrijthofconcerten van André Rieu, het Bonnefantenmuseum en de Nederlandse Dansdagen. Een onderzoek van Tout Maastricht in samenwerking met de Universiteit Maastricht ('Onderzoek naar cultuurbeoefening, -bezoek en -waardering in Maastricht 2017') maakte inzichtelijk hoe de bewoners van deze stad gebruik maken van dit aanbod en hoe ze het waarderen.

Uit dit onderzoek blijkt dat de door het SCP genoemde klassieke vormen van cultuur vooral bezocht worden door hoger opgeleide – en vaak ook oudere – Maastrichtenaars, terwijl de bevolkingssamenstelling van de stad een stuk diverser is. Het Landbouwbelang speelt in op deze diversiteit en richt zich daarbij ook op de doelgroepen die binnen de 'gevestigde culturele orde' te weinig (betaalbaar) aanbod zien.

Met de programmering van het Landbouwbelang in het Keldertje en de Concertzaal bieden we een aantrekkelijk alternatief voor de duurdere programmering van de Muziekgieterij. De grote hal bedient studenten en vele ('gevestigde') kunstinstituten uit de stad, zoals de Toneelacademie, Stadsacademie, Hogeschool Zuyd voor hun presentaties. Jaarlijks komen er ruim 100 verzoeken binnen voor het gebruik maken van deze locatie.

Landbouwbelang onderschrijft ook de alinea uit het verkiezingsprogramma van één van de coalitiepartijen: *"Cultuur zorgt voor verbondenheid tussen mensen. Zeker in de huidige vereenzaming van de maatschappij is dit een essentieel onderdeel dat we moeten blijven ondersteunen. Door de diversiteit aan personen uit alle segmenten van de samenleving bij verenigingen en initiatieven, verhoogt dit de actieve betrokkenheid op lokaal niveau. Deze verbondenheid van onze inwoners maakt onze gemeente sterker op diverse domeinen."*

In het laatste hoofdstuk van dit document (Beschikbare middelen) gaan we in op het historische gebouw zelf en de ligging, die verder bijdragen aan de culturele versterking door de locatie Landbouwbelang in aanvulling op omliggende culturele instellingen zoals de Muziekgieterij, Lumière, Pathé en Bureau Europa.

Het Landbouwbelang vervult in grote mate de behoeften van de Maastrichtse sub-cultuur en wil dat in de toekomst blijven doen op de plek die we in 16 jaar hebben gemaakt tot wat het nu is.

5.3 Maastricht stad met armoede

De visie en initiatieven vanuit het Landbouwbelang zijn duidelijk gericht op het tegengaan van verdere gentrificatie van de stad. In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan hoe de locatie Landbouwbelang op een unieke wijze omgaat met mensen die leven in armoede door ze daadwerkelijk materieel te faciliteren en daarnaast ook kennis laten maken met een diversiteit van mensen die er vaak heel andere ideeën over consumptie en 'kwaliteit van leven' op nahouden.

5.4 Maastricht, stad van de Sustainable Development Goals

De gemeente Maastricht heeft zich, samen met de Universiteit Maastricht uitgesproken voor een actieve deelname aan het bereiken van de SDG's (Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen) van de Verenigde Naties.

1. Geen armoede **
2. Geen honger **
3. Goede gezondheid en welzijn **
4. Kwaliteitsonderwijs
5. Gendergelijkheid *
6. Schoon water en sanitair (indirect) *
7. Betaalbare en duurzame energie *
8. Eerlijk werk en economische groei *
9. Industrie, innovatie en infrastructuur *
10. Ongelijkheid verminderen **
11. Duurzame steden en gemeenschappen **
12. Verantwoorde consumptie en productie *
13. Klimaatactie (indirect)
14. Leven in het water (indirect)
15. Leven op het land (indirect)
16. Vrede, justitie en sterke publieke diensten
17. Partnerschap om doelstellingen te bereiken

* Op de locatie Landbouwbelang wordt hier volop aan gewerkt. Bedenk alleen al dat in het gebouw de inrichting volledig bestaat uit hergebruikte middelen, een prachtig voorbeeld van een creatieve circulaire economie.

** Door onderdak te bieden aan sociale wooninitiatieven bouwen wij aan een duurzame leef- en werkgemeenschap van participerende burgers. Waar iedereen welkom is en we talenten met kansen kunnen verbinden. Individueel en als groep. Ook voor mensen met een zekere afstand tot de arbeidsmarkt door bijvoorbeeld een beperking, kan de gemeenschap richting en invulling geven aan dagbesteding.

Het Landbouwbelang in zijn huidige vorm, voldoet reeds aan de eerste drie SDG's, we dagen de gemeente uit om samen ons te werken aan de overige SDG's.

5.5 Maastricht als toeristenstad

Het VVV Maastricht noemt in hun marketingplan als een van de sterke punten van Maastricht: Kleinschalig doch veelzijdig: compact, veilig en exclusief.

De locatie Landbouwbelang staat vermeld in Wikipedia en geef zeker een exclusief randje aan deze stad. De historische waarde van het gebouw maar ook de unieke 'Vrijplaats' die het is. Dergelijke vrijplaatsen zijn er momenteel nauwelijks meer in Nederland en werken als een magneet op groepen jongeren uit Europa die de doelstellingen onderschrijven of opzoek zijn naar zingeving of vrijheid. Binnen de toeristensector wordt "betekenisvol reizen' als de nieuwe trend gezien.

Het feit dat deze Vrijplaats contrasteert met de rest van de stad door zijn rauwheid en het dynamisch chaotische aanzien biedt tevens een fascinerende locatie voor overige toeristen. Worden overige delen van de stad, weliswaar in samenspraak met bewoners, ontwikkeld via de omgevingswet, is de locatie Landbouwbelang nog een zuivere ontwikkeling van onderop. Met vallen en opstaan, maar dat hoort er nu juist bij.

6. Hoe wil het Landbouwbelang dat bereiken?

Tot heden heeft de focus van het landbouwbelang gelegen op kunst en cultuur in een sociaal concept. Oftewel kunstenaars, ZZP-ers, andersdenkenden kregen de mogelijkheid om met weinig geld te zoeken naar een manier van leven en werken die voor hen bevredigend was. Hergebruik van kleding, materialen, waste food, bleek een goede manier om creatief en goedkoop te leven en te werken.

In de toekomst zal naast deze creatieve circulaire leef- en werkwijze duurzaamheid en innovatie een belangrijkere rol gaan spelen. Bij het aannemen van nieuwe gebruikers in het pand willen we niet alleen aanbodgestuurd werken (iemand meldt zich aan) maar gaan we ook gericht op zoek naar starters en ondernemers die meer inbreng en kennis hebben in de ontwikkeling van een duurzame en circulaire leef- en werkwijze, zonder daarbij de sociale laagdrempeligheid uit het oog te verliezen. Hieronder volgt een uiteenzetting van enkele thema's die we voor de toekomst belangrijk vinden.

6.1 Cultiveren persoonlijke vrijheid en het recht om anders te zijn

Het Landbouwbelang dient als voorbeeld van een rendabel sociaal alternatief in 'samen leven en werken'. We faciliteren alternatieve mogelijkheden voor persoonlijke ontwikkeling tegenover de gevestigde maatschappelijke structuren. Er is de vrijheid om anders te denken over leven en werken (free spirit).

Het Landbouwbelang is een niet-hiërarchische community waarin zowel de persoon als de community onafhankelijk is met de achterliggende gedachte 'to be not perfect but human'. Strakke structuren worden vermeden; er is een voorkeur voor 'georganiseerde chaos'.

Voor nieuwkomers (zoals buitenlandse studenten) in de stad Maastricht is het Landbouwbelang een plaats met sociale cohesie en een ontmoetingsplek voor iedereen met culturele diversiteit. 'Finding family in a new city'. Het creëren van een organische community waarin vriendschap wordt gestimuleerd en men elkaar helpt. We staan voor Inclusiviteit en non-discriminatie, oftewel het delen liefde, vrede en respect voor ieder. Genderneutraal, niet discriminerend op welke grond dan ook, (LBTGOQ rechten) het stimuleren van vrijheid van meningsuiting, en een stem zijn voor hen zonder stem.

6.2 Starters op weg helpen met 'basic' werk- en activiteitenruimte

De locatie Landbouwbelang bestaat uit veel goedkope vierkante meters die beschikbaar zijn voor mensen met veel ideeën maar weinig geld. De vierkante meters zijn er en wat je daar vervolgens mee doet, is aan de gebruiker zelf. Op basis van de opgedane ervaring blijkt, dat voor de gebruikers luxe totaal geen rol speelt. Het on-gefineerde, de ruwheid, de chaos, is juist veel meer een inspiratiebron dan een beperking in het creatieve proces. Hiermee vervullen we op een unieke wijze een culturele en sociale functie in goedkope werk-, oefen-, woon- en activiteitenruimte, waarbij de behoefte zo groot is dat de spartaanse omstandigheden daarvoor geen enkele belemmering vormen en zelfs als een pré worden beschouwd.

De locatie Landbouwbelang wil (nog meer) maximale betaalbare werk- en activiteitenruimte realiseren voor kunstenaars, muzikanten, ambachtslieden, artiesten en ontwikkelaars op sociaal, innovatief en duurzaam vlak. Dit is een principiële keuze omdat

we van mening zijn dat kunst en cultuur in onze samenleving ondergewaardeerd en onder-gefinancierd wordt.

Concreet gaat de gedachte uit naar het (verder) ontwikkelen van goedkope werkruimtes voor 50 kunstenaars/ambachtslieden als starters-residence. Een ruimte waar een kunstenaar of artiest ongestoord kan werken op non-conventionele tijden. Hetzelfde geldt voor 10 geïsoleerde oefenruimtes voor muzikanten en studenten van het conservatorium. Dit om artistieke processen ongehinderd te kunnen laten plaatsvinden.

6.3 Continuïteit door bewoning

In het industriële pand zijn veel mogelijkheden om eenvoudige woonunits te creëren, die voldoen aan de vereisten van het bouwbesluit. Wij willen werk- en woonplekken los van elkaar maar wel bij elkaar in de buurt.

Sociale woonprojecten van senioren, jong volwassenen en kinderen willen wij uitnodigen om op de locatie hun vaste vorm te vinden. Het burgerinitiatief Seniorenwoongroep Binnenstad Maastricht krijgt van ons veel sympathie voor hun woonconcept voor senioren, die actief willen participeren. Ervaring is altijd een goede raadgever als je samen een dergelijk project gaat dragen.

Bewoning van het Landbouwbelaang maakt niet alleen het verschil tussen het slagen of mislukken van de doorontwikkeling van de vrijplaats, maar ondersteunt eveneens het idee om het Landbouwbelaang verder te ontwikkelen tot de culturele 'Work, Bed and Breakfast' voor de vele (internationale) kunstenaars die de stad aantrekt en die op dit moment hun onderkomen zoeken in panden van krakers en andere leegstandbeheerders.

Op deze plek wil de gemeenschap een metafoor gebruiken waarbij een buurthuis vergeleken wordt met een Bed & Breakfast. De lichten die 's avonds laat gedoofd worden in een leeg gebouw, vergeleken met een verlicht en een levendige locatie waar iemand 's avond nog de deur 's opent en 's morgens ook een ontbijt klaar staat.

Een paragraaf over bewoning kan niet los gezien worden van de vereisten vanuit het Bouwbesluit en de financiering om te hieraan te kunnen voldoen. Dit vraagstuk is de sleutel tot het succes van ons plan. Hoewel de precieze uitwerking nog moet plaatsvinden, kan het Landbouwbelaang zich voorstellen dat voor de financiering een sociale hypotheek wordt verstrekt door de gemeente, die de vrijwilligers en andere participanten in het kader van een sociaal plan door inzet wordt afbetaald. Hierbij hoort een steunfonds en een borgstelling met een ferm statuut. Deze ingewikkelde materie is stof voor professionals en die zullen ook betaald moeten worden.

De realisering van de formele doorontwikkeling van de locatie Landbouwbelaang zien wij dan ook als een taak van een nieuw op te richten coöperatie.

Het onderwerp bewoning zal in samenspraak met professionals op dit gebied nader uitgewerkt worden.

6.4 De culturele vrijplaats en status van de locatie

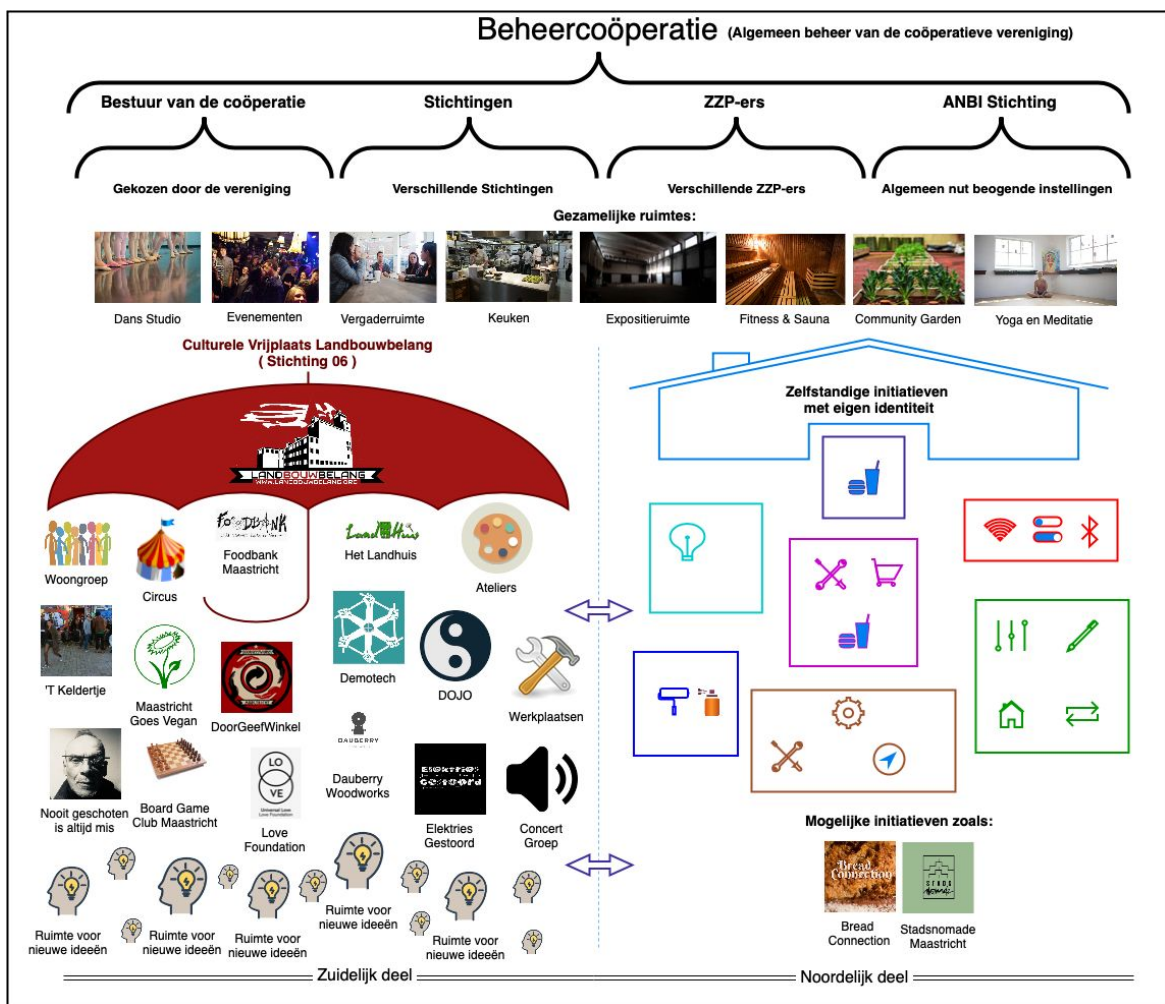
De Landbouwbelaang gemeenschap wil op de huidige plek blijven omdat dat de beste (en enige) plek is om haar ambities waar te maken. Zoals in bovenstaande paragrafen meermaals omschreven, hebben wij veel ruimte nodig voor de vaste initiatieven en de evenementen waarvoor wij gastgever zijn.

Vaste activiteiten zoals de Doorgeefwinkel, de Foodbank, 't Keldertje, Board games club, maar ook de (meer autonome) ideologische organisaties, zijn gebaat bij een permanente

bestemming van de locatie. Doorontwikkeling en verzelfstandiging van deze activiteiten worden geremd door de niet permanente status van de locatie, die ook externe financiering in de weg staat.

Het Landbouwbelaang zoekt initiatieven die bij haar passen als een goede buur waarmee de locatie in zijn geheel, maar vooral door nauwe samenwerking, zal kunnen doorgroeien naar een succesvol maatschappelijk en cultureel initiatief.

In de (nabije) toekomst wil het Landbouwbelaang zich profileren als een formele maar autonome vrijwilligersorganisatie (bijvoorbeeld Stichting 06) die de huidige initiatieven bindt en vertegenwoordigt. In de afbeelding is dat zichtbaar onder de paraplu.

Het beheer van de locatie geeft de gemeenschap Landbouwbelaang de voorkeur aan een sociale of culturele coöperatie (vereniging) als de meest geschikte organisatievorm. De definitieve organisatievorm staat nog allerm minst vast en zal in onderling overleg met de nieuwe initiatieven tot stand moeten komen.

We zullen dit vormgeven samen met andere initiatieven uit de stad Maastricht waarbij rekening wordt gehouden met ieders eigen identiteit en doelstelling. Zo wil het 'klassieke' Landbouwbelaang zich doorontwikkelen op de zuid-locatie en worden nieuwe initiatieven uitgenodigd om in eerste instantie op de noord-locatie te beginnen.

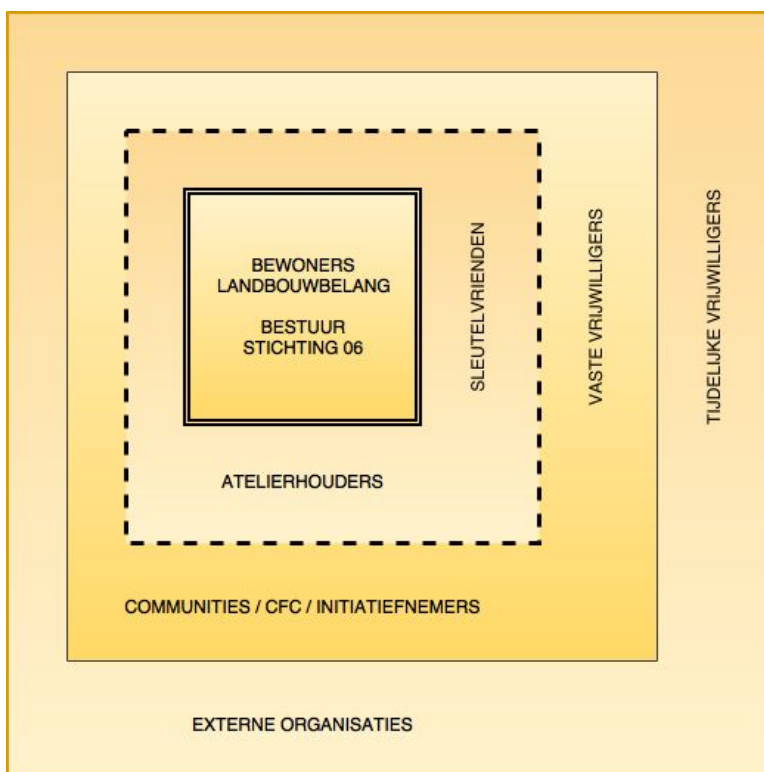
Momenteel worden reeds gesprekken gevoerd met externe initiatieven die zich mogelijk willen huisvesten op het noordelijk deel van de locatie Landbouwbelaang. Het gaat hierbij om partijen zoals:

- Werkgebouw
- Kunstfront
- Stadsnomaden
- Skatehal
- Werkhuis

Wij verwachten dat een grote herinrichting van de locatie twee jaar in beslag zal nemen en dat zou perfect kunnen aansluiten op de doorontwikkeling van deze initiatieven.

6.5 Organisatiestructuur

Het onderstaande schema geeft in grote lijnen weer hoe de gemeenschap tegenwoordig is opgebouwd. De entiteit Landbouwbelaang komt voort uit een krakersinitiatief en wordt formeel vertegenwoordigd door Stichting-06 die bestaat uit 4 bewoners. Aan hun zijde de sleutelvrienden en atelierhouders. Daaromheen de vrijwilligers en de initiatieven die allemaal op de locatie actief zijn. Dat gebeurt allemaal in de context van de betrokkenheid vanuit stad, regio en het buitenland.

Maandelijks is er een overleg tussen bewoners, atelierhouders, sleutelvrienden, vrijwilligers en initiatiefnemers. Uit de opkomst wordt ter plaatse een voorzitter en notulist gekozen. Van het maandelijks overleg worden notulen en actielijsten bijgehouden. Per georganiseerd evenement is er minimaal een mondeling voorstel en een inhoudelijk en schriftelijk financieel verslag achteraf. Jaarlijks is er een culturele en financiële verslaglegging aan de hele gemeenschap.

De vergaderingen worden doorgaans in de Engelse taal begonnen omdat er vaak internationale gasten aan de vergadertafel zitten. De grote gespreksonderwerpen worden aan het eind in het Nederlands besproken.

Bewoners hebben daarnaast nog maandelijks een besloten bijeenkomst, opvolgend na het overleg met de Landbouwbelang gemeenschap.

7. Beschikbare middelen

tot nu toe is er alleen gesproken over ons kostbare kapitaal aan de vele vrijwilligers, gebruikers en bezoekers die samen het Landbouwbelang maken. Hier gaan we in op de overige, harde middelen die er momenteel zijn.

7.1 De onderdelen van de locatie Landbouwbelang

De kadastrale foto van de locatie geeft met de gele lijnen het bouwoppervlakte weer. De zuid-noord lijn is van links naar rechts, zie in het kader van de foto rechtsboven.

1. Landbouwbelang (op zuid) bestaat uit vier niveaus met ieder een vloeroppervlakte van $20 \times 20 = 400 \text{ m}^2$. De toren telt vanuit de kelder acht verdiepingen van elk $10 \times 10 = 100 \text{ m}^2$
2. De Grote Hal (in het midden) is gekoppeld aan landbouwbelang Zuid en heeft een vloeroppervlakte van ongeveer $60 \times 20 = 1200 \text{ m}^2$. Deze hal wordt gebruikt voor grote evenementen
3. Het Landhuis (stadszijde) is een multifunctionele activiteitenplek en bevat drie verdiepingen met als vloeroppervlakte $10 \times 10 = 100 \text{ m}^2$. Momenteel mag het pand niet gebruikt worden

4. De Kleifabriek (op noord) is een zeer hoog hallencomplex met diepe kleiputten, hijskranen en andere machines, vloeroppervlakte is ongeveer $60 \times 60 = 3600 \text{ m}^2$
5. Het Blauwe huis (stadszijde) heeft twee verdiepingen met een vloeroppervlakte van $10 \times 10 \text{ m}^2$.
6. De tuin en oprit aan de voorzijde tussen het landbouwbelang Zuid en het Landhuis, voor laden en lossen van zaken voor bewoners, artiesten, podiumbouwers, etc.
7. De Biesenwal (maaskade) aan de achterzijde dient als ingang naar de Doorgeefwinkel en 't Keldertje en de officiële vrije graffiti muur.

7.2 Staat van onderhoud

De staat van onderhoud van de diverse onderdelen is matig te noemen. Diverse delen van de locatie Landbouwbelang Zuid en van het Landhuis zijn op basis van het Bouwbesluit afgekeurd. Vooral de daken zijn slecht.

Belangrijk hierbij is het besef dat het gehele complex 16 jaar geleden een verlaten fabrieksgebouw was, wat op geen enkele manier als gebouw nog waarde leek te hebben. Het pand was reeds ten prooi gevallen aan junkies en brandstichtingen en een gebouw naast het blauwe huis is toen ook tot de grond toe afgebrand. Dankzij de bewoning en actieve inzet van krakers en de gemeenschap, over een periode van 16 jaar zijn er inmiddels talloze ateliers en woningen gerealiseerd. Opgebouwd met tweedehands en gerecyclede spullen, zonder subsidie en zonder enige kosten voor de gemeente. Het pand is aldus behoed voor verdere verloedering en vormt daarnaast een prachtig voorbeeld van een circulaire economie. Hiermee was de gemeenschap 16 jaar geleden hun tijd ver vooruit.

7.3 Historische waarde

Het Landbouwbelang was een voormalig graanpakhuis en overslagbedrijf van de agrarische coöperatie Vereniging Landbouwbelang uit Roermond, (1946) in het centrum van Maastricht. Het complex is gelegen tussen de binnenhaven Bassin en de Maas, in de wijk Boschstraatkwartier. In de jaren 70 werd het gebruik als graanoverslag gestaakt, waarna het pand leeg kwam te staan en ten prooi viel aan junkies en brandstichtingen. Sinds april 2002 is het complex gekraakt en uitgegroeid tot een culturele vrijplaats. Doordat er nooit een officiële grote renovatie heeft plaatsgevonden, heeft de gehele locatie nog belangrijke historische waarde.

7.4 Locatie, ligging bij het Bassin

De afgelopen jaren is er door de gemeente Maastricht fors geïnvesteerd in het gebied rond het Bassin. Oude fabrieksgebouwen zijn omgebouwd tot culturele centra, studentenhotels en luxe appartementen. Hiermee heeft er een sterke gentrificatie (opwaardering van een woongebied waardoor vastgoedprijzen stijgen) van dit stadsdeel plaatsgevonden. Het is mooi geworden, maar het zal ook duidelijk zijn dat het gebied hiermee voor groepen bewoners van Maastricht tegelijkertijd minder aantrekkelijk is geworden, omdat men geen (betaalbaar) gebruik kan maken van de woonvoorzieningen en het culturele aanbod. Een grote, in cultuur geïnteresseerde doelgroep, wordt hiermee gepasseerd. Door de locatie Landbouwbelang te behouden in zijn rauwe, contrasterende en ook goedkope vorm, kan er een verbreding van (jonge) deelnemers en creatieve gebruikers plaatsvinden die nodig is om het hele gebied rond het Bassin werkelijk te

kunnen verheffen tot een 'culturele hotspot' waar overdag en 's avonds volop cultureel leven en vertier is.

7.5 Financiën

Mogelijkheden om geld te sparen zijn er nauwelijks. Alle opbrengsten worden altijd weer snel opnieuw geïnvesteerd in voorraad en (renovatief) onderhoud (lapwerk). Dat is ook de reden dat grote structurele verbouwingen altijd uitgebleven zijn. Binnenkort start een crowdfundingactie om geld op te halen voor een renovatie van het Landhuis. Dit moet het visitekaartje worden van het hele complex.

Het Landbouwbelaag ontvangt geen subsidies en wordt puur door de bezoekers gesteund met een vrije gave of door het nuttigen van consumpties. De consumptieprijs voor een drankje is standaard vastgesteld op € 1,50.

Er wordt aan de gemeente geen vergoeding gevraagd voor de uitvoering van culturele activiteiten, armoede vermindering, lokale invulling van de SDG's, en de inspanning van een maatschappelijke transitie naar een circulaire economie.

Bewoners betalen de gezamenlijke lasten (elektriciteit, water...)

Huurders betalen een kleine bijdrage voor hun artist residents. De aankleding en inrichting van de ruimtes wordt gedaan met gratis beschikbare middelen (circulaire economie). Elektriciteit en water komt van de gemeente. En er is een [12] minimale verwarming van het pand gebeurt met eigen hout- en pelletkachels

Onderhoud van het pand gebeurt met behulp van veel (creatieve) vrijwilligers en opbrengsten van vrije bijdragen van feestjes en crowdfunding.

8 Versiebeheer

Het document wordt zo nu en dan aangevuld met nieuwe informatie. Het is goed om te weten wat dat de laatste versie is.

Versie	Datum	Wijziging of toevoeging
4.1	19-11-18	Voorpublicatie t.b.v. gemeente Maastricht
4.3.1	21-11-18	Eerste publieke versie van het volledige document
4.4	22-11-18	Hoofdstuknummering toegevoegd
4.4.1	24-11-18	Tekstuele aanpassingen